

*Kleio 2 april 2014
Kleio in de klas
Les bij diorama Plantage Zeezicht
Nicole van der Steen is redacteur van Kleio*

Stemmen uit Suriname

Wat?

Een bronnenopdracht in twee lessen over de omstandigheden op de plantages in Suriname.

Voor wie?

Klassen waarin het onderwerp slavernij wordt behandeld, bijvoorbeeld tweede en vierde of vijfde klassen op havo- en vwo-niveau. De moeilijkheidsgraad is aan te passen aan onder- of bovenbouw.

Hoe?

Leid het onderwerp in met het diorama van de plantage Zeezicht van Gerrit Schouten. Op de website van het Rijksmuseum is een grote afbeelding van dit diorama opgenomen, waarop kan worden ingezoomd (op het digibord). Een uitgebreide toelichting is daar ook te vinden. Laat de leerlingen aan het begin van de les nadenken over welk beeld het diorama geeft van een plantage, of zo u wilt: van slavernij, en hun bevindingen kort noteren.

Verdeel de klas in vier of vijf groepen (afhankelijk van de grootte van de klas en de beschikbare tijd voor de presentatie) van vier tot zes leerlingen. Elke groep krijgt een setje beeld- en tekstbronnen (vier of vijf) over Surinaamse plantages. Bij toegankelijkheid van computers tijdens de lessen zijn ook scènes uit films over het leven op plantages te overwegen als bronnen. Per groepje verschilt de samenstelling van de sets bronnen. Het verdient aanbeveling om de bronnen digitaal paraat te hebben en deze bij de presentaties op het digibord te laten zien.

De bronnen zijn van zowel primaire als secundaire aard en belichten het leven op Surinaamse plantages vanuit verschillende invalshoeken. Per set is te kiezen voor een ander thema: auteurs van buitenaf of uit Suriname zelf, zwarte of witte auteurs, soorten plantages, werkzaamheden, een bepaalde eeuw, beschreven plaatsen of gebieden (in en buiten Suriname bijvoorbeeld) etc.

Elk groepje bespreekt de bronnen een voor een aan de hand van een algemene onderzoeksvraag: hoe zag het leven op een Surinaamse plantage eruit? Geef een 'afvinklijstje': waar gaat de bron over, uit welke tijd stamt de bron, door wie is de bron gemaakt, is de bron objectief, is de bron representatief, geeft de bron volledige informatie? Is de bron dus bruikbaar voor deze onderzoeksvraag?

De docent bezoekt elk groepje en stuurt waar nodig bij; dit is van belang voor de inhoud van de presentaties.

Wat levert het op?

Elk groepje kiest uit het gegeven setje bronnen een bron die bruikbaar is voor het onderzoek en een bron die dat niet is. Met deze bronnen wordt een kleine presentatie (van ongeveer tien minuten) voor de rest van de klas voorbereid, waarin de leerlingen duidelijk maken waarom ze de gekozen bronnen bruikbaar of onbruikbaar vinden. Op het digibord worden de bronnen getoond tijdens de presentatie. Hiermee oefenen de leerlingen hun 'bronnenvaardigheden', evenals hun vermogen doeltreffend te formuleren.

Na afloop van de presentaties probeert de klas, onder leiding van de docent, antwoorden te formuleren op de onderzoeksvraag. Hierbij kan steeds verwezen worden naar de bruikbaar bevonden bronnen. Het mooist is het natuurlijk als een enigszins genuanceerd en goed onderbouwd beeld ontstaat.

Ter afsluiting van de lessen is het diorama opnieuw te zien op het digibord: denken de leerlingen nu, na al het bronnenmateriaal in de een of andere vorm te hebben doorgenomen, anders over het beeld dat dit diorama geeft van plantages of slavernij?

Waarom?

Leerlingen hebben vaak wel een beeld van slavernij en de omstandigheden op plantages, maar denken daarbij in eerste instantie aan de katoenplantages in Noord-Amerika, waarover nu eenmaal de meeste films zijn gemaakt en waarnaar de meeste lesmethodes verwijzen. Dat Nederlanders in hun eigen kolonie Suriname onder vergelijkbare omstandigheden slaven hielden dringt lang niet altijd door (behalve dan bij leerlingen met Surinaamse wortels). Deze lessen brengen dat deel van de Nederlandse geschiedenis dichterbij op een verantwoorde manier, waarbij leerlingen ook de kans krijgen zelf de details in te vullen en hun vaardigheden in het werken met bronnen te oefenen.

Suggesties voor bronnenmateriaal:

- Bij beschikbaarheid van de dvd's zijn scènes uit de recente producties *Hoe duur was de suiker* (over Suriname) en *Twelve years a slave* (over Louisiana, als vergelijkingsmateriaal) te gebruiken.
- Oude kaarten van de ligging van de Surinaamse plantages zijn op internet te vinden.
- John Stedman schreef in de 18e eeuw een boek over zijn ervaringen als bezoeker van een plantage in Suriname (*Narrative of a five years' expedition against the revolted Negros of Surinam*) en illustreerde dit met afbeeldingen die op internet zijn te vinden; het originele verhaal is destijds wel gecensureerd. De tekst van de Nederlandse vertaling staat op internet:
http://nl.wikisource.org/wiki/Reize_naar_Surinamen_en_Guiana
- Gert Oostindie schreef zijn proefschrift over 2 plantages in Suriname: *Roosenburg en Mon Bijou: Twee Surinaamse plantages, 1720-1870*. Foris, 1989. Dit boek is lastig te verkrijgen, maar nog in (universiteits- en hogeschool-) bibliotheken te raadplegen.
- <http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/29004/het-succes-van-de-plantage.html> bevat in elk geval een prima artikel van Gert Oostindie over de omstandigheden op Surinaamse plantages.
- <http://www.slavernijenij.nl/leven-in-slavernij/leven-op-de-plantage/> is een website vol ingekleurde prenten van slaven op Surinaamse plantages en een op leerlingen toegesneden tekst over het plantagebestaan.
- <http://bukubooks.wordpress.com/author/bukubooks/page/4/> is een zeer volledige website over boeken uit en over Suriname, vol primaire tekst- en beeldbronnen, met toelichting.
- http://www.surinamistiek.nl/main/slavernijverleden/Familienamen_en_Plantages.pdf is een overzicht van plantages aan de boven- en benedensuriname, met eigenaars, aantallen slaven (waarvan veel met hun naam vermeld) en soort plantage.
- http://stadsarchief.amsterdam.nl/presentaties/uitgelicht/amsterdam_en_slavernij/plantages/#3Pxx bevat van een groot aantal Surinaamse plantages gedigitaliseerde archiefstukken (ook van plantage Zeezicht).